

УДК 657.1:338.43

Дмитро Людвенко (Україна)

JEL classification: M41, R5, Q1

Дмитро ЛЮДВЕНКО

кандидат економічних наук,
доцент, докторант,
Національний науковий центр «Інститут
аграрної економіки», Україна
E-mail: buttercup@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-7908-5718>
ResearcherID: C-1673-2019

© Дмитро Людвенко, 2020

Отримано: 15.01.2020 р.
Прорецензовано: 07.02.2020 р.
Рекомендовано до друку: 26.02.2020 р.
Опубліковано: 28.02.2020 р.

Ця стаття розповсюджується на умовах ліцензії Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0, яка дозволяє необмежене повторне використання, розповсюдження та відтворення на будь-якому носії, за умови правильного цитування оригінальної роботи.

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ВИЯВЛЕННЯ ТРАНСАКЦІЙНИХ ВИТРАТ В ОБЛІКОВО-ІНФОРМАЦІЙНОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕНІ УПРАВЛІННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМ ПІДПРИЄМСТВОМ ЗАЙНЯТИМ В ГАЛУЗІ ТВАРИННИЦТВА

АНОТАЦІЯ

Вступ. В наш час ринок, глобалізація загострюють проблему конкурентоспроможності продукції, підприємств, держав. Відтак зростає роль обліково-інформаційного забезпечення, що забезпечують управління, соціоекономічне, екологічне підґрунтя конкурентоспроможності підприємств в галузі тваринництва. На сьогодні бухгалтерський облік в аграрній сфері має беззаперечні успіхи, що яскраво демонструється виявленням трансакційних та танзакційних витрат в галузі тваринництва. Проте при всій значущості облікових досягнень у аграрній сфері, поза увагою бухгалтерів, а відтак і всіх рівнів управління дані витрати, що займають значну питому вагу в господарській діяльності сільськогосподарського підприємства, не виокремленні в облікових стандартах.

Мета. Мета статті – обґрунтування необхідності виокремлення складу трансакційних витрат за рахунками бухгалтерського обліку, забезпечення конкурентоспроможності в нових умовах господарювання, що вимагає обліково-інформаційного забезпечення управління сільськогосподарським підприємством зайнятим в галузі тваринництва.

Результати. Вчені припускають, що трансакційні витрати залежать від інституційного середовища, в якому функціонує аграрний бізнес, що є неможливим прямого впливу на такі витрати. Проблема конкурентоспроможності, трансакційні витрати мають вагоме значення та потребують посилення контролю на всіх рівнях управління, що і вимагає відповідно реагування облікової спеціалізації в обліково-інформаційному забезпеченні управління сільськогосподарським підприємством зайнятим в галузі тваринництва. Потрібно наголосити, що за останнє століття у соціально-економічному середовищі особливого значення набули трансакційні витрати. Ця нова і постійно зростаюча складова функціонує поза полем зору трансформаційних витрат та справляє значний вплив на комфортність ведення аграрного бізнесу. Наявність цих витрат та їх величина прямо впливають з наявності і зрозумілості обліково-інформаційного забезпечення управління сільськогосподарським підприємством зайнятим в галузі тваринництва та визначають конкурентоспроможність економік.

Людвенко Д. Основні проблеми виявлення трансакційних витрат в обліково-інформаційному забезпеченні управління сільськогосподарським підприємством зайнятим в галузі тваринництва. *Економічний аналіз*. 2020. Том 30. № 1. Частина 1. С. 126-132.

DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2020.01.01.126>

Ключові слова: трансакційні витрати; обліково-інформаційному забезпечення; облік трансакційних витрат; управління та облік сільськогосподарським підприємством; управлінський облік в аграрній сфері; бухгалтерський облік у галузі тваринництва.

UDC 657.1:338.43

Dmytro Liudvenko (Ukraine)

JEL classification: M41, R5, Q1

Dmytro LIUDVENKO

*PhD in Economics,
Associate Professor,
Doctoral Student,
National Science Center «Institute of Agricultural
Economics», Ukraine*
E-mail: buttercup@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-7908-5718>
ResearcherID: C-1673-2019

© Dmytro Liudvenko, 2020

Received: 15.01.2020
Revised: 07.02.2020
Accepted: 26.02.2020
Online publication date: 28.02.2020

This is an Open Access article, distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 license, which permits unrestricted re-use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

MAIN PROBLEMS OF DETECTION OF TRANSACTION COSTS IN ACCOUNTING-INFORMATION PROVIDED MANAGEMENT OF AGRICULTURAL ENTERPRISES AGRICULTURAL ENTERPRISES IN THE LIVESTOCK INDUSTRY

ABSTRACT

Introduction. The article describes the market and globalization exacerbate the problem of competitiveness of products, enterprises, states. The role of accounting-formation support is increasing for the management, socioeconomic and environmental basis of the competitiveness of enterprises in the livestock sector. Accounting in the agrarian sector has unquestionable success. It is demonstrated clearly by the identification of transaction and transaction costs in the livestock industry today. The importance of accounting are achievements in the agricultural sector. The accountants' attention and therefore at all levels of management are not isolated in accounting standards for these costs in the economic activity of an agricultural enterprise.

Purpose. The task is to substantiate: The need to isolate the composition of transaction costs in accounting accounts. We must to ensure competitiveness in the new economic environment. It is requires accounting and information management of agricultural enterprises engaged in the livestock industry.

Results. Scientists are suggest: transaction costs depend on the institutional environment in which the agrarian business operates. It makes impossible to directly influence such costs. The problem of competitiveness transaction costs are of great importance. We must require greater control at all levels of management. It is requires appropriate response of accounting specialization in accounting. The information management of agricultural enterprises engaged in the livestock industry. It should be emphasized: Transaction costs have become particularly important in the socio-economic environment over the last century. This component operates outside the scope of transformational costs. This component has a significant impact on the convenience of doing business in agriculture. The presence of these costs derive from the availability and clarity of accounting. The information management of agricultural enterprises engaged in the livestock sector . This is determine the competitiveness of economies.

Liudvenko, D. (2020). Main problems of detection of transaction costs in accounting-information provided management of agricultural enterprises agricultural enterprises in the livestock industry. *Economic analysis*, 30 (1, Part 1), 126-132.

DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2020.01.01.126>

Keywords: transaction costs; accounting and information support; management and accounting of agricultural enterprise; accounting of transaction costs; management accounting in the agricultural sector; livestock accounting.

Вступ

Конкурентоспроможність сільськогосподарських підприємств в Україні прямо пропорційно залежить від чітко налагодженої системи ведення управлінського обліку, зокрема відображення витрат процесу діяльності. Як показує практика, існуючі системи бухгалтерського та управлінського обліку в аграрній сфері не передбачають повноцінного та прямого відображення трансакційних витрат. Але, на вимогу політики сталого розвитку у сучасній концепції витрат трансакційні витрати займають вагоме місце, де зумовлюють необхідність здійснення оцінки цих витрат аграрними підприємствами з метою контролювання та ефективного управління.

Загально відомо, що бухгалтерська звітність виступає основним джерелом інформації, на основі якої приймаються управлінські рішення, де залишається актуальним питання виявлення трансакційних витрат в обліково-інформаційній забезпеченні в управлінні сільськогосподарським підприємством.

Виявлення, оцінка, трактування трансакційних витрат знайшло своє відображення в працях багатьох іноземних та вітчизняних вчених-економістів, як на мікро та макро рівнях: від побудову нової моделі бухгалтерського обліку витрат, що підвищує ефективність діяльності підприємства через управління трансакційними витратами до ідентифікацією таких витрат в бухгалтерському обліку в нових умовах господарювання. Серед вітчизняних вчених слід відмітити таких, як П. І. Гайдуцький, В. М. Жук, С. І. Мельник, І. Г. Паженьська, М. М. Шигун, Ж. М. Ющак та ін. Також окремі аспекти обліку трансакційних витрат досліджують іноземні вчені, зокрема Р. Дж. Віллет, Р. Коуз, Д. Норт, Т. Еггертссон, Р. Матессіч, М. Тіппет та ін.

Однак, відсутність єдиної точки зору серед вітчизняних та іноземних вчених, щодо переліку елементів трансакційних витрат, є складності при вивченні та збору інформації про величину, кількість, рівень трансакційних витрат для їх подальшого аналізу. Гостро стоїть питання трансакційних витрат в аграрному секторі, особливо щодо їх класифікації та оцінки на підприємствам зайнятих в галузі тваринництва. Ці всі не вирішення питання і визначили подальшу тему дослідження.

Мета статті

Метою статті є дослідження проблем виявлення та виокремлення складу трансакційних витрат за рахунками бухгалтерського обліку в обліково-інформаційному забезпеченні управління сільськогосподарським підприємством зайнятим в галузі тваринництва.

Виклад основного матеріалу дослідження

Загально відомо, що проведені дослідження різних вчених засвідчили наявність подальшого формування у економічній теорії нових підходів до розуміння витрат у сучасному світі. Важливу роль, на нашу думку, відіграє бухгалтерський облік так як притаманна чіткість та впорядкованість у ідентифікації та відображенні складових витрат може і має стати важливим фактором поглиблення економічної теорії [1, с. 11].

Тому необхідно, на наш погляд, визначитися із базовими ознаками для ідентифікації трансакційних витрат в обліку, а саме:

- вони пов'язані з функціонуванням і впливом зовнішніх інститутів
- вони можуть мати конкретні (сформовані) ознаки

Зокрема, П. І. Гайдуцький та В. М. Жук пропонують класифікацію трансакційних витрат як повний аналіз і дієвий контроль детермінантів цих витрат для цілей їх оптимізації (на мікрорівні) та виявлення неефективних інститутів, з функціонуванням яких пов'язані необґрунтовано великі трансакційні витрати (на макрорівні), де:

1. Витрати на функціонування бізнесу (не виробниче, а більше організаційно-правове забезпечення).
2. Витрати на пошук і збір інформації, що потрібна для ведення бізнесу (а не лише для укладання та реалізації контрактів).
3. Витрати на укладення угод і контроль за виконанням їх умов (у тому числі витрати на попередження опортуністичної поведінки контрагентів і конкурентів та втрати від негативного впливу такої поведінки).
4. Витрати на лобювання власних інтересів через професійні об'єднання та організації.
5. Витрати на «кадрову відповідність» (пошук, навчання і перенавчання персоналу).
6. Витрати на встановлення та підтримку контактів з впливовими особами (які мають вплив на функціонування інститутів або найбільш захищені ними та які мають потенційні чи реальні інституційні інтереси в бізнесі).
7. Витрати, обумовлені інститутами довіри громадськості (витрати на незалежну оцінку бізнесу, витрати на обов'язковий аудит тощо).
8. Витрати на соціально-екологічні вимоги [1, с. 12].

Ми погоджуємося з думкою вчених, та хотіли б додати, що трансакційні витрати з метою забезпечення чіткого розуміння їх місця і ролі в економічній теорії та практиці потребують не лише зрозумілих дефініцій, але і розчленування їх на класи та групи, що означає орієнтири на здійснення спроб їх типологізації та класифікації. Винятком не

стала і аграрна сфера. так, на нашу думку, можна класифікувати трансакційні витрати у тваринництві:

- Витрати на виконання санітарно-епідеміологічних заходів:
 - Ідентифікація та маркування (кліпси, вушні бірки, татування, фарба для маркування);
 - Обов'язкові державні заходи ветеринарного захисту;
- Витрати на піклування з точки зору захисту тварин умов утримання;
- Витрати на сертифікацію, ISO, на управління (відповідне навчання персоналу);
- Витрати участі у професійних об'єднаннях (лобіювання інтересів галузі на державному рівні);
- Витрати на виконання соціально-екологічних умов місцевих громад (органів влади):
 - Місцевий благоустрій (дороги, ремонт навчальних закладів тощо);
 - Соціальна допомога (участь у краундфандінгу, філантропія тощо);
- Витрати на сертифікацію продукції;
- Витрати на рекрутингові послуги (пошук кадрів);
- Витрати на консалтинг (пошук інформації);
- Витрати на аутсорсинг (порівняльний аналіз між продавцями послуг на аграрному ринку в даному сегменті).

Так, було проведено соціологічне обстеження близько 500 працівників відповідних господарюючих суб'єктів за допомогою розробленої автором анкети. У результаті дослідження встановлено, що майже 90 % опитуваних не переймаються трансакційними витратами, а решта респондентів, хоч і знають про ці витрати (принаймі чули) – є відсутня інформація їх обліковувати (відсутні об'єкти обліку). На нашу думку, це є наслідки «незацікавленості» до трансакційних витрат з боку користувачів бухгалтерської інформації в аграрній сфері. Як тільки користувач зрозуміє важливість цих витрат для управління, побачить в їх контролі дієвий обсяг зниження затрат виробничо-господарської діяльності – від практикуючих бухгалтерів вимагатимуть публічну інформацію про такі витрати.

Більшість аграрних підприємств списання трансакційних витрат списують на рахунки класу 9. Незначна кількість (приблизно 5 % опитуваних) списують за рахунок прибутку підприємства, зменшуючи при цьому свою базу оподаткування. Це одразу виникає питання: як на це будуть реагувати органи фіскального контролю. Чинний Податковий Кодекс не дає чітких пояснень і роз'яснень з даного питання. Також у місцевих Податкових службах немає відповідних інструкцій, вказівок тощо, що до трансакційних витрат. На

нашу думку, це питання часу – якщо держава відчує, що вона втрачає – одразу буде увімкнений фіскальний механізм. Тому що б такого не сталося, держава (в умовах децентралізації влади – громади місцевих органів влади) повинна знати про трансакційні витрати, а саме:

- суть та сутність трансакційних витрат
- їх динаміку, як на мікро- так і на макро- рівні
- кількість та питому вагу у складі інших витрат тощо

Дійсно, присутність елементів трансакційних витрат у виробництві та збуті, адміністративних витратах, інших операційних витратах, витратах фінансової та інвестиційної діяльності і навіть надзвичайних витратах є беззаперечною. Але трансакційні витрати, хоч і «ховаються» серед затрат підприємства, органічно вливаючись в їх структуру, все ж поки що відносяться до суто теоретичних понять в економіці. Ця дилема, з огляду на підняту вище необхідність ідентифікації трансакційних витрат, все ж потребує наукового вирішення. Тому ми погоджуємось з думкою П. І Гайдуцького та В. М. Жука, що до прийняття практичних рішень має відбутись глибша та потужніша наукова дискусія [17]. Автор погоджується з думкою вчених, що є необхідність виділення в обліку та звітності підприємств окремого елемента затрат «Трансакційні витрати» та представляє власне бачення відображення трансакційних витрат в сільському господарстві (таблиця 1).

Для вирішення цих питань потрібно побудувати об'єкти обліку на підприємстві для таких витрат і як результат розробити відповідну звітність для трансакційних витрат.

Дослідження показує, що науковці і практики ухиляються від теми трансакційних витрат, зводячи задачу управлінського обліку до врахування згаданих вище не фінансових показників. Як стверджують вчені-дослідники, що в класифікації витрат для цілей управлінського обліку виділяються витрати періоду (Period Costs), тобто витрати, які не включаються у «фінансову» собівартість виробленого продукту виробництва і які включають витрати на управління, маркетинг, дослідження, розробки тощо. В системі рахунків фінансового обліку теж «є місце» для трансакційних витрат, оскільки ширина їх трактування дозволяє розуміти під ними і частину адміністративних витрат, і частину витрат на збут, і частину інших витрат, список яких можна продовжити згідно номенклатури рахунків бухгалтерського обліку. Але вищеозначені поняття «витрат періоду» та «інших витрат» нетотожне поняттю трансакційних витрат, а це обумовлює висновок про те, що ні в системі фінансового обліку, ні в управлінському – трансакційні витрати не виокремлюються. Неявні

трансакційні витрати не відображаються в обліку взагалі, а явні не ідентифікуються [17].

Таблиця 1. Відображення в обліку трансакційних витрат в сільському господарстві (тваринництві)*

Рахунки	Субрахунки
91 «Загальновиробничі витрати»	911X «Загальновиробничо-трансакційні витрати за видами діяльності»
	9111 «Загальновиробничі-трансакційні витрати в рослинництві»
	9112 «Загальновиробничі-трансакційні витрати в тваринництві»

92 «Адміністративні витрати»	921X «Адміністративно-трансакційні витрати за видами діяльності»
	9211 «Адміністративно-трансакційні витрати в рослинництві»
	9212 «Адміністративно-трансакційні витрати в тваринництві»

93 «Витрати на збут»	931X «Трансакційні витрати на збут за видами діяльності»
	9311 «Трансакційні витрати на збут в рослинництві»
	9312 «Трансакційні витрати на збут в тваринництві»

95 «Фінансові витрати»	953X «Фінансово-трансакційні витрати за видами діяльності»
	9531 «Фінансово-трансакційні витрати в рослинництві»
	9532 «Фінансово-трансакційні витрати в тваринництві»

97 «Інші витрати»	978X «Інші трансакційні витрати за видами діяльності»
	9781 «Інші трансакційні витрати в рослинництві»
	9782 «Інші трансакційні витрати в тваринництві»

99 «Надзвичайні витрати»	994X «Надзвичайні трансакційні витрати за видами діяльності»
	9941 «Надзвичайні трансакційні витрати в рослинництві»
	9941 «Надзвичайні трансакційні витрати в тваринництві»

*Авторське бачення.

На вимоги сьогоденної епохи, потрібно виділяти, на нашу думку, окремий клас рахунків в Плані рахунків бухгалтерського обліку: це може бути цілий клас (декілька рахунків) або перейменувати та доповнити 8 клас.

Так, це підтвердження ми знаходимо у дослідженнях різних вітчизняних вчених, де висуваються пропозиції щодо відображення трансакційних витрат як нового об'єкта в системі рахунків бухгалтерського обліку [5]. Існують наступні підходи до бухгалтерського відображення трансакційних витрат:

- побудова нової неінституційної моделі бухгалтерського обліку – передбачає докорінну зміну існуючої в Плані рахунків класифікації витрат і поділ сукупних витрат підприємства на трансформаційні та трансакційні [11];
- доповнення класу 8 «Витрати за елементами» Плану рахунків передбачає виділення дві групи рахунків витрат – трансформаційні та трансакційні, і перегрупування існуючих видів витрат у складі витрат за елементами в межах новостворених груп [11];

- застосування транзитного рахунку «Трансакційні витрати» – передбачає застосування додаткового рахунку 86 «Трансакційні витрати» у складі рахунків 8 класу «Витрати за елементами» [12, с. 154-162];
- введення до системи рахунків синтетичного рахунку-екрану «Трансакційні витрати (узагальнюючий)» – передбачає акумулювання витрат на одному рахунку і здійснення їх класифікації відповідно до вимог управління. Рахунки-екрани дозволяють реєструвати відомості про трансакції накопичувальним підсумком, що забезпечує можливість систематизації витрат за звітними періодами [11, с. 29-31];
- відкриття субрахунків в розрізі трьох видів витрат: адміністративних, збутових, інших операційних витрат для обліку трансакційних витрат – передбачає доповнення процесу обліку витрат програмним продуктом, який би дозволяв відстежувати трансакційні витрати у відповідних господарських операціях [3, с. 100];

– використання спеціального рахунку витрат «Трансакційні витрати». Прихильниками даного підходу являються Н. О. Гончарова [2, с. 56-58], О. Л. Матвеева [6, с. 15-18], І. Г. Паженська [7, с. 62-64]. До спеціального рахунку науковці пропонують відкривати наступні субрахунки: «Пошук клієнтів», «Переговори», «Забезпечення інтересів сторін», «Процес обміну», «Контроль», «Адаптація», «Коригування субоптимальних договірних умов», «Завершення угоди». Крім того, в рамках кожного субрахунку пропонується відкривати аналітичні рахунки за конкретними контрактами [5].

На думку, М. М. Шигун [11] наукові обґрунтування доцільності ведення окремого бухгалтерського обліку трансакційних витрат, що наводяться в працях вітчизняних авторів, викликають ситуацію подвійного відображення в обліку тих самих витрат. Оскільки, трансакційні витрати, маючи відповідні аналоги витрат, вже є об'єктами облікового відображення. Тобто, інформаційна система бухгалтерського обліку здатна надавати дані про витрати у різних розмірах, у тому числі відображати структуру витрат, які беруть участь у процесах випуску продукції (трансформаційні) та процесах їх доведення до кінцевого споживача (трансакційні) [5].

Тому, погоджуючись з думкою вчених, що притаманна обліку чіткість та впорядкованість у ідентифікації та відображенні складових витрат може і має стати важливим фактором поглиблення економічної теорії. Оскільки прийнято вважати, що західна економічна думка рухається

випереджуючими темпами порівняно з дослідженнями вітчизняних науковців, логічним видається припущення про перспективу спільної позиції економістів та бухгалтерів щодо необхідності запровадження обліку та контролю трансакційних витрат у міжнародних стандартах [1, с. 16].

Висновки та перспективи подальших досліджень

Проаналізовано та виявлено, що трансакційні витрати мають багато різновидностей. Згідно досліджень інституціональної теорії, дані витрати є важливими, та як вони сприяють розвитку будь-якого підприємства, особливо в контексті політики сталого розвитку та екології держави. Інституціональна теорія бухгалтерського обліку – теорія, яка досліджує інституційну природу нових – трансакційних витрат, орієнтує бухгалтерський облік.

Даний вид витрат об'єктивно підлягає відображенню у системі обліку та повинен бути ідентифікований як об'єкт контролю і аудиту. Необхідно розробити певний методичний інструментарій оцінки ефективності трансакційних витрат та характеру їх впливу на показники діяльності сільськогосподарського підприємства так, як трансакційні витрати пов'язані з виробничим, соціальним, екологічним та іншими середовищами життя держави.

І на останок, що визначає наступні етапи нашого дослідження, про необхідність запровадження обліку та контролю трансакційних витрат у міжнародних стандартах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гайдучський П. І., Жук В. М. Облік трансакційних витрат – вагомий фактор конкурентоспроможності в сучасній економіці. *Облік і фінанси АПК*. 2012. № 3. С. 9-19.
2. Гончарова Н. О. Концепти обліку трансакційних витрат. Сучасні вимоги до обліку та контролю в контексті глобалізації: матеріали Міжнародної наук.-прак. конф., м. Одеса, 22-23 травня 2009 р. Одеса, 2009. 258 с.
3. Замазій О. В. Проблеми обліку трансакційних витрат у діяльності суб'єктів господарювання. *Научные труды ДОНЕТУ. Серия экономическая*. 2004. Выпуск 70. С. 95-100.
4. Інструкція «Про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій» № 291 від 30.11.99 р. / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99> (дата звернення: 23.02.2020)
5. Макалюк І. В. Проблеми виявлення трансакційних витрат в інформаційній системі бухгалтерського обліку підприємства. *Ефективна економіка*. 2013. № 2 URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1814> (дата звернення: 23.02.2020)
6. Матвеева О. Л. Экономический механизм функционирования издержек в современной экономической системе: автореф. дис. на соискание науч. степени канд. экон. наук: спец. 08.00.01 «Экономическая теория». Чебоксары, 2008. 23 с.
7. Панженская И. Г. Методика учета трансакционных издержек. *Бухгалтерский учет*. 2006. № 19. С. 62-64.
8. Сапожникова Н. Г. Развитие методологии и практики корпоративного учета и отчетности: автореф. дис. на соискание науч. степени докт. экон. наук: спец. 08.00.12 «Бухгалтерский учет, статистика». Воронеж, 2009. 48 с.

9. Череп А. В. Управління витратами суб'єктів господарювання: монографія. Харків: ВД «ІНЖЕК», 2007. 368 с.
10. Шепеленко О. В. Трансакционные издержки в переходной экономике: проблемы теории и практики: монография. Донецк: ДНУЭТ им. М. Туган-Барановского, 2007. 360 с.
11. Шигун М. М. Методичні підходи до бухгалтерського обліку трансакційних витрат. *Міжнародний збірник наукових праць*. 2009. Випуск 3 (15). С. 30-35.
12. Ющак Ж. М., Мельник С. І. Трансакційні витрати у вітчизняній обліковій системі: XXI століття – нове уявлення майбутнього. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2009. Випуск 1 (13). С. 155-163.

REFERENCES

1. Gaidutsky, P. I., & Zhuk, V. M. (2012). Oblik transakciynih vitrat – vagoniy faktor konkurentospromozhnosti v suchasny ekonomici [Transaction cost accounting is a significant factor in competitiveness in today's economy]. *Oblik i finansi APK*, 3, 9-19 [in Ukrainian].
2. Goncharova, N. O. (2009). Koncepti obliku transakciynih vitrat [Concepts of accounting transaction costs]. Proceedings of the Suchasni vimogi do obliku ta kontrolyu v konteksti globalizacii (Ukraine, Odesa, May 22-23, 2009) Odesa [in Ukrainian].
3. Zamazyi, O. V. (2004). Problemi obliku transakciynih vitrat u diyal'nosti sub'ektiv gosподaryuvannya [Problems of accounting for transaction costs in the activities of economic entities]. *Nauchnye trudy DonETU*, 70, 95-100 [in Ukrainian].
4. Verhovna Rada Ukraїni (1999). Instrukciya «Pro zastosuvannya Planu rahunkiv buhgalters'kogo obliku aktiviv, kapitalu, zobov'yazan' i gosподars'kih operacij pidpriemstv i organizacij» [Instruction "On Application of the Plan of Accounts of Accounting of Assets, Capital, Liabilities and Economic Transactions of Enterprises and Organizations"], 291, 30 November 1999. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99> [in Ukrainian].
5. Makalyuk, I. V. (2013). Problemi viyavleniya transakciynih vitrat v informaciyiniy sistemi buhgalters'kogo obliku pidpriemstva. [Problems of detecting transaction costs in the enterprise accounting information system]. *Efektivna ekonomika*, 2. Retrieved from: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1814> [in Ukrainian].
6. Matveeva, O. L. (2008). *Ekonomicheskij mekhanizm funkcionirovaniya izderzhek v sovremennoy ekonomicheskoy sisteme* [Economic mechanism of functioning of costs in the modern economic system] (PhD Thesis), Cheboksary [in Russian].
7. Panzhenskaya, I. G. (2006). Metodika ucheta transakcionnyh izderzhek [Methodology for accounting transaction costs. Accounting.]. *Buhgalterskiy uchët*, 19, 62-64 [in Russian].
8. Sapozhnikova, N. G. (2009). *Razvitie metodologii i praktiki korporativnogo ucheta i otchetnosti* [Development of methodology and practices of corporate accounting and reporting] (PhD Thesis), Voronezh [in Russian].
9. Cherep, A. V. (2007). *Upravlinnya vitratami sub'ektiv gosподaryuvannya* [Cost management of business entities]. Kharkiv: INZHEK [in Ukrainian].
10. Shepelenko, O. V. (2007). *Transakciynnye izderzhki v perekhodnoj ekonomike: problemy teorii i praktiki* [Transaction costs in transition: problems of theory and practice]. Doneck: DNUET [in Ukrainian].
11. Shigun, M. M. (2009). *Metodichni pidhodi do buhgalters'kogo obliku transakciynih vitrat* [Methodical approaches to accounting for transaction costs]. *Mizhnarodniy zbirnik naukovih prac'* [International collection of scientific works], 3 (15), 30-35 [in Ukrainian].
12. Yushchak, Zh. M., & Melnik, S. I. (2009). Transakciyni vitrati u vitchiznyaniy oblikoviy sistem: XXI stolittya – nove uyavleniya majbutn'ogo. [Transaction costs in the domestic accounting system: XXI century – a new idea of the future.] *Problemi teorii ta metodologii buhgalters'kogo obliku, kontrolyu i analizu*, 1 (13), 155-163 [in Ukrainian].